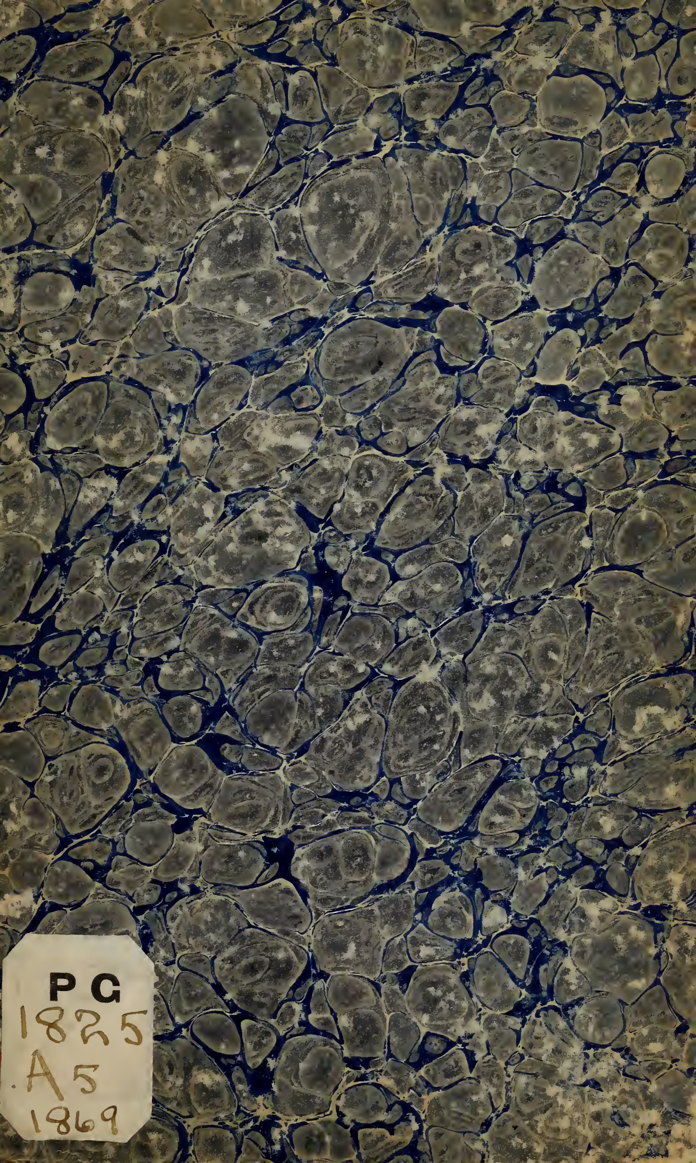

PG
1825
A5
1869

Library of Congress.
Chap. PG1825
Shelf .A5
1869
UNITED STATES OF AMERICA.

Slovenian
primer
for
the primary grades of the
elementary schools

Vienna
1869

Slovenski
Abecednik

za

pervi razred ljudskih šol.

Austria. Min. f. cult. u. unt





Veljá zvezan v platnenem herbtu 17 kr.

Na Dunaju.

V c. kr. založbi šolskih knjig.

1869.

PG1825
.A5
1869

Šolske bukve, v aki ces. kr. zalogi šolskih bukev na svetlo dane, ne smejo draže prodajati se, kot je na pèrvem listu postavljeno.

b.H.-N.1.8,10

1.

i u

i u

i u u i i u u i

i u u i i u u i

2.

o a e

o a e

o a e i u e a o u i

o a e i u e a o u i

3.

n **n**

in, on, en, ni, no, ne, na, o ni, e ni, e ne, u ni, o no, u ne, e na;

on, o na, o no, on in o na, on in o ni, o na in o ne, ni on, ni o na, u ne ni, na e no, ne!

4.

m **m**

um, mu, mi, me, mi in u ni, me in u ne, me mi ne;

i ma mo um, u me mo, ni ma u ma, ne u me, i ma mo

i me na, ni ma i me na, on u ne me ni, u no me o ma mi.

5.

v **V**

vi, ve, on ve, o na ne ve, mi ve mo, no va, no vo, no ve, no vo vi no;

vi in mi, ve in me, ve mo in u me mo, ne ve mo in ne u me mo, o na u mi va, me u mi va ve, i ma mo no vi no.

6.

r **r**

u ra, me ra, ve ra, re va.

te na, ta na, ta ma, o ma ta,

na ta mi, na o ma ti;

mo ra mo in mo re mo, o na ne mo re, on mo re, me mo re mo, on ma ra, mi ne ma ra mo, on i ma me ro, vi no me ri; ni mi ru, mi ri! va ri re vo! ne no ri! u ra mi ne.

7.

c C

mu ca, ta ca, ta na, u ta i ma ce no, te ci, te ci va, te ci ve, te ci mo!

ov ca ni ma u ma, on

ve no vi ce, mi ne ve mo ce ne, on ni ma me re, na- me ri mu e no me ri co! re ci na ma, u ne mu ne re ci! mu- ca in ve ve ri ca.

8.

č Č

če, o če, o če me u če, mo ča mo či on me če, mi ne me če mo, no če mo;

i ma mo o či, i ma mo me ča, on i ma oč ni ce, i ma mo mo či, o na ni ma mo či, u ne mu re če mo, u ni ne re če mo, i ma mo re či, o na

u mi va re či, i ma ro či co, na ra va me u či in mi če, u no me mi če, u no me ne mi če.

9.

s S

as! os, so, se, si, me so, so va, ta se, to si, no si, no si mo, no si va, no si ve.

o če u če si no ve, si no vi se u če, on no si na ra mi, o na ne no si na ra mi, o no se su če, u no se sa mo no si, i ma mo me sa in si ra, ni ro se, ne ra se, no si in

me če; mi se u mi va mo, o na me si, on me i ma na su mu.

10.

š Š

še, na še, va še, va ša, na ša, no ša, ma ša, ve ša, na še ni va še;

i ma mo u še sa, i ma mo o či, o na ši va, me ši va mo, u na ne ši va, še ni ma ča sa; u ne se ne u če, u mi va mo se in če še mo, on se če, o na me če, no si in su ši; o su ši ne ra se, ni se na; ve ša se

me ša, mu ca no si mi-
ši, i ma mo na me ša ne re či,
i ma mo me ša ni co; ma ša
mi ne.

11.

z **Z**

iz, za, mi za, zi ma, so za mi zo,
so na vo zu, u me mo in se
za ve mo;

na vo zu se vo zi mo, z
za vo ro za vi ra mo, ne za-
vo zi mo; i ma mo za ve zo,
zi ma se me za mo ri, mo ča
za mo či, u no ni za me,
no si mo za zi mo, vi no ni

za ma še no, ne ma ra mo za vi no.

12.

ž **Ž**

že, že na, ve ža, ži ma, o na te že, on ve že, že na ši va, sa ma se ži vi;

na mi zi i ma mo no že in re že mo me so, ži vi na vo zi in no si, o su ši ži vi- na ni ma ži ve ža, on že ne ži vi no, ži vi ne ne mu či mo, vo zo ve ma že mo, me če mo vi še in ni že, z vi ša ve v ni ža vo.

13.



ol, ul, le, li, a li, ma li, se lo
če lo, le sa, li sa, li na, ra li ca
ni li se;

v šo li mo li mo in se u či mo; šo la mi ne, ve se limo se; le ča ra se, le se so le se ne; o ra či so na celini, če lo ro si, va lo vi šu me, na li va mu vi na, li si ca, la ma in mu la so ži va li, so va lo vi mi ši, na mi zi i ma mo no že in vi li ce, z vi la mi me če mo, vo zo vi so na lo že ni, si la ni mi la.

14.

b **b**

bi, bo, ob, o ba, o be, ne bo, ža ba, ri ba, bu ča, ze be me, zi ma, še ni mi nu la;

on me va bi na ve se li co, bo va se ve se li la; be ra či ca bo sa be ra či, ri bi či lo ve ri be, be re mo no vi ce, be li ce in mi ra be le o bi-ra mo, ni bi lo u i me, ne bo mo i me li si le; na vo zo ve se ne o be ša mo, on i ma na ra mi bo le čo ra no, na be li lu be li mo, bo li me.

15.

p **p**

up. pa. po. li pu. lo pa. le po.
pa ša. sa pa pi še. pe ro pi še:

že na i ma be lo pe čo, pe ri ca o že ma in pe re, on po bi ra in vo zi ru me ne bu če, o na pu li pe so in re po; ov ce so na pa ši, če be la i ma že lo in pi či, o pi ca o po na ša, li pa ni so ri be, pa zi mo in po ča si be re mo, le po pi še mo, on mi po ve in po ro ča, ne no si mo se po no vi no ši,

o ma ra i ma po li ce, ži vi na se na pa ši pa se, po no či se za pi ra mo in po či va mo.

16.

d **d**

ud, od, do, da, de, vo da, ru da, do ba, do ma, du ri, de la mo, mu di se;

da ni se, na ne bu še vi di mo da ni co, vi di mo re či; se di mo za mi zo, re či i ma mo le po v re du, va di- mo se re da, do ma ra di de la mo, de lo mo ra mo do de la ti; ži vi ne ne po-

di mo, iz i lo vi ce se de la po so da, po zi mi i ma mo le de no vo do, vo da ne di ši, vol bo de, do li na le pa, re se da di ši, ro bi da i ma bo di ce, be se da me mi če, do ma ča de že la, mi la mi do mo vi na.

17.

t t

ti, ta, to, tu, ma ti, te ta, ti ca, te le, te lo, ži to, vo da te če, le to mi ne;

va di mo du šo in te lo, te lo vi di mo, du še ne

vi di mo, du ša se za ve da, de te i ma ru de ča li ca, te ta i ma mo to vi lo, z mo- to vi la mo ta ni ti; u na po me ta in od pi ra du ri, ta ri ca ta re, po ta so le pa, ži to le po ra se in ru me ni, o ta va se su ši, le ti na o be ta o bi lo ži ta in tu di ži ve ža za ži vi no, ne bo de si le; tu li pe so ru de če, to po li so be li, de la mo in se po ti mo; de la ne mo re mo od lo ži ti, po to la ži se! te ža va mi ne, ne la ži! la ži bo do o či te.

18.

h **h**

ah! oh! u ho, mu ha, hi ša,
su ha ro ba, su ho se no in
su ha o ta va;

na šo hi šo i ma mo za va-
ro va no, mi mo so se do ve
hi še ho di mo v šo lo, o re hi
so ze le ni, pa tu di ru me ni;
de la mo, ne ne ha mo, pe-
ha mo se, mo ra mo hi te ti;
so do vi so z ve ha mi za-
ma še ni, re va bo le ha in
hi ra, po le ti i ma mo mu he
v hi ši, če be la i ma ha bi ce,

po hu di u ri so ti či ve se li, i ma mo le po no šo, pa se ne ba ha mo.

19.

k k

ak, ki, ko, a ko, o ko, ro ka, re ka, ka pa, ke pa, ko lo, ko sa, ko za, ku na, ka ča, ro ka de la, o ko vi di;

ka di se, ku ha ri ca ku ha ko si lo, i ma mo ži to in mo ko, mo ko ra bi mo za ku- ho in pe ko, ka ša na ša pa ša, ko ru za, ku ma ra,

ka mi li ca in ki me na so ze li, ko lo te če po ko lo vo zu, vo da iz vi ra v vi ru, de re v po to ku, te če v re ki, že ne ko le sa, ko le sa te ko, vo da te če tu di v ko ri to in s ko ri ta; s ko so ko se se no in o ta vo, s se ki ro se ka mo po le na, z me sa ri co se ka mo me so, ka ča la zi, ku na da ko žu ho vi no, ko za me ke če, la no vi ne so ce ki ne, ro ka u mi va, si la ko la lo mi, ne ka li vo de!

20.

J j

ja, je, ja ma, me ja, ve ja,
re ja, va ja, je za, je mo in
pi je mo, če be le ro ji jo;

li li ja i ma le pa, ze le na pe re sa; vi jo li ca le po di ši, je lo vi na je tu di po zi mi ze le na, je re bi ka i ma ru de-či ce, je re bi ca je ti ca, ti ce le ta jo in po je jo, ži to je o zi mo in ja ro, je se ni ra do de žu je, de la mo in po je mo, vi na ne pi je mo, vo da je na ša pi ja ča, vo da

no si la di je, o ra či i ma jo o ra lo in z vo li or je jo le di no, ko va či ku je jo že le zo, vo ja ki se bo ju je jo za do mo vi no.

21.

g g

ga, no ga, go ra, go ba, gu ba, vo da že jo ga si, go ra je ze le na;

i ma mo ro ke in no ge, z ro ka mi de la mo, z no ga- mi ho di mo, no ge no si jo te lo, mi za i ma tu di no ge,

go lo bi ca ne se in le že, go-
si in ra ce se po vo di
vo zi jo, go ve ja ži vi na i ma
ro ge, je le ni i ma jo ve li ke
ro go ve, pa pi ga in šo ga se
na u či te be se de pe ti, ru-
de če ja go de le po di še, iz
li po ve ga le sa iz re zu je jo
po do be, no si mo se po
do ma či še gi! ne je zi mo
in ne to go ti mo se! me ra
in va ga v ne be sa po ma ga,
ne ža li u bo ge ga si ro ma ka
in ni ko gar!

22.

 **f**

fa ra, fu ži na, fi ga, funt;

fa ra je ve li ka, v fu ži ni ku je jo že le zo, ži ra fe so vi so ke ži va li, fa za ni so po dob ni do ma če mu pe-te li nu, fi ge ra di je mo, fi žo-lo va pe re sa se o vi ja jo.

23.

a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j,
k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u,
v, z, ž.

a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j,
k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u,
v, z, ž.

24.

vir, mir, žir, vol, val, bob, peč, pes, kos, koš, za dom mu je mar;

jed je božji dar, ded je dober mož; sin, imej očeta in mater rad! ne žali jih nikdar! pes je domača zival, vol in bik imata na koncu repa čop, pav ima lep rep, kos je čern tič, kert ima rilček, miš ima dolg in nag rep, jež bode in hodi po noči na lov, gad je siv, in ima več peg, volk nosi pobešen rep, lev je hud, zid je bel, mah je zelen, dob ima lep verh pa terd les; čaj je pijača, verč, kad in čeber so posode, serp in bič sta orodje, rog je votel, lok je napet, top je nabit, nož je nabrušen, dež lije, je hud

kap, voda teče čez jez, red je lepa reč, noč ima svojo moč, pot je ravna, pot nam teče po čelu, god obhajamo, govorimo resnico, laži se bojimo! mir vam bodi!

25.

lj, nj, st, št, šč,

lj, nj, st, št, šč.

molj, konj, njiva, dinja, čast, stan, štor, ščuka je riba;

metulj je pisan, konj je močen, kovač ima klešče, čebele so v panju in letajo na polje, detelja je zelena, peteršilj in dinje rastejo na vertu, brinje je germovje, ima zernje in raste v hosti; ljulika raste na njivi; lipovo oglje

se tudi rabi za risanje, oljka ima zeleno perje in podolgast sad, zelje devljejo v kad, puščava je peščena, orehi koščaki imajo terdo lupino, češnja ima koščice, beršljan se ovija in vedno zeleni, starši me ljubijo, in jaz jih ljubim, čast, komur čast! išči in boš dobil, rad delaj! lenoba je gnjusoba.

26.

bl, br, pl, pr,

bl, br, pl, pr.

blag, brat, plot, prag, blato, brana, plug, riba plava s plavutami;

blago je na prodaj, ljudje ga kupujejo, lan in konoplje nam

daje predivo, iz prediva predica naprede prejo, iz preje se dela platno, iz platna šivilja dela obleko, brisača je platnena, z brisačo se brišemo, plug in brana se rabita na polju, proso je belo, rumeno in sivo, kopriva je zelena in peče, breza je bela, brina je germ in raste v hosti, jablana raste na vertu, brinovka je tica, prepelica je tudi tica in poje: „pet pedi!“, brencelj je huda muha, tesarji tešejo debla za bruna, plevice plevejo proso in korenje, pridni ni nikoli brez dela, čas mu je blago, bodi prijazen in priljuden! bližnjemu dobro stori! bodi pošten! kar priprosiš, lahko nosiš.

27.

dl, dr, tl, tr.

dl, dr, tl, tr.

dlan, drog, tlak, trak, roka ima dlan, trak je pisan, trata je zelena, ne trati dragega časa!

živina ima dlako, tice imajo perje, dlesk je tica in hodi rad na češnje; drevo ima v zemlji korenine, deblo ima veje, veje poganjajo mladike, staro drevo je votlo, dren je germ in rodi drenulje; travnik je zelen. otroci radi tekajo po travi, travnike trebijo, po povoženi cesti ne raste trava, šetraj in grenkuljica ste dišeči rastlini, trobelika in teloh

ste strupeni zeli, dleto je orodje, sedlar dela sedla, konj nosi sedlo, dervar cepi in kolje na tnalu derva, pastir pase drobnico, blago se je podražilo, dragina je, človeka nadloge tlačijo.

28.

sl, sr, sp, sk,

sl, sr, sp, sk.

slon, slap, sraka, srajca, sprava, skok, sramujem se, v prišo drugih se ne slačim;

jeseni slana pada, po zimi je sreš po drevju, spomladi sneg skopni, trava in drevje zeleni,

slavček lepo poje, sraka je pisana, srakopér je rujav, maslo je rumeno, slama je dobra za steljo, slamnikarji pletejo iz slame slamnike, orehi imajo sladka jederca, med je sladak, kislica je kisla, srobot se ovija po germovju, voda šumi v slapu, veslar vesla po vodi, letina se nam je dobro obnesla, sreča te išče, um ti je dan, najdel jo boš, ak' nisi zaspan; nesreča nikdar ne praznuje, dobra vest mirno spi, dober otrok uboga v skok, ogibaj se slabe družbe! obljubo spolnjuj! po delu sladko spim.

29.

zd, zl, zr, žr.

zd, zl, zr, žr.

zdi se mi, zlato je drago, zrak je čist, zrelo sadje je zdravo;

zlato je žlahtna kovina, zlatica je zlatorumena, ima peceljnate liste in je nekoliko strupena; zlatica se imenuje tudi mala ribica, žrebe je mlad konj, zdrava duša prebiva v zdravem telesu, zrak obdaja vso zemljo, brez zraka bi ne živeli ne ljudje ne živali, lipa je lepo zraseno drevo, njeno cvetje daje dobro zdravilo; beseda ima zloge, zlog ima čerke.

30.

gl, gr, hr, kl, kr, kv,

gl, gr, hr, kl, kr, kv.

glas, grad, hrast, klas, kruh, kvar, prazen sod ima velik glas, iz klasja pride žito in kruh;

kruh nas živi, pregovor pravi: „s trebuhom za kruhom,“ klobučar dela klobuke, krajač dela obleko, prehladil sem se, hripav sem; hromec ne more hoditi, med je sladak, pelin je grenak, hren je hud, hrib je visok, grič je nizek, kreša raste po mokrih travnikih, grašica raste po njivah, hruška je podolgasta, grah je okrogel, konj ima grivo, krava daje sladko mleko, kljunač je

tica močvirnica, krokar je čern, kresnica je mušica, živi o kresu in se sveti zvečer kot žareča iskra, tiči niso radi v kletki, pod hramom je klet; ne kvari si zdravja.

31.

Naglaski.

Kós imá čêrno pêrje pà rudéčkast kljún, pò germóvju žvîžga, ìn ràd v vinôgrad nàd grôzdje hôdi, pà túdi brínje zôblje.

32.

Ločila ali prepone.

vejica	(,)	vezaj	(- „ =)
pika	(.)	oklepaj	( )
dvopičje	(:)	pomišljaj	(—)
podpičje	(;)	opuščaj	(’)
vprašaj	(?)	opominjáj	(* †)
klicaj	(!)	ušesca	(„ ”)
		enačaj	(=)

33.

Število.

1	I	eden, ena, eno;	16	XVI	šestnajst;
			17	XVII	sedemnajst;
2	II	dva, dve;	18	XVIII	osemnajst;
3	III	trije, tri;	19	XIX	devetnajst;
4	IV	štirje, štiri;	20	XX	dvajset;
5	V	pet;	30	XXX	trideset;
6	VI	šest;	40	XL	štirideset;
7	VII	sedem;	50	L	petdeset;
8	VIII	osem;	60	LX	šestdeset;
9	IX	devet;	70	LXX	sedemdeset;
10	X	deset;	80	LXXX	osemdeset;
11	XI	enajst;	90	XC	devetdeset;
12	XII	dvanajst;	100	C	sto;
13	XIII	trinajst;	500	D	petsto;
14	XIV	štirnajst;	1000	M	tisoč.
15	XV	petnajst			

I.

Uu, Nn, Vv,

U u, N n, V v.

Ustja, Nazaret, Vezuv.

Ustja je vas. V Nazaretu je živela sveta družina. Vezuv je hrib ognjenik.

II.

C c, Č č, G g, O o, E e,

C c, Č č, G g, O o, E e,

A a, M m,

A a, M m.

Celje, Čadež, Gorica, Oglej, Evropa, Azija, Maribor.

Celje in Maribor ste slovenski mesti. Gorica in Gradec ste lepi mesti. Oglej je staro mesto blizo Gorice. Mi živímo v Evropi. Adam in Eva, perva človeka, sta živela v Aziji, kjer je bil tudi zveličar rojen.

III.

Ss, Šš, Tt, Ff, Ii,

Ss, Šš, Tt, Ff, Ii,

Jj, Ll.

Jj, Ll.

Sava, Šiška, Terst, Fužine, Idrija, Ježica, Ljubljana.

Sava teče mimo Šmarne gore. Terst je tergovsko mesto pri Jadranskem morju. Fužine so vas. Idrija je rudarsko mesto na Notranjskem. Ljubljana je poglavitno mesto kranjske deželе. Šiška in Ježica ste vasi blizo Ljubljane.

IV.

Hh, Kk, Zz, Žž

Hh, Kk, Zz, Žž.

Hrastje, Kranj, Zagreb, Železniki.

Hrastje je vas. Kranj je staro mesto na Gorenskem. Kolpa je reka med

Kranjskim in Hervaškim. V Zagorju pri Savi kopljejo premog. Grintovec je gora med Kranjskim in Koroškim. Železniki so terg na Gorenskem.

V.

P p, B b, R r, D d, N n,

P p, B b, R r, D d, N n.

Postojna, Bled, Radolica, Beč ali Dunaj, Nabrežina.

Blizo Postojne na Notranjskem je sloveča jama. Bled in Blejsko jezero je lep kraj ne daleč od mestca Radolice na Gorenskem. Budim (po nemško Ofen) in Pešta ste mesti na Ogerskem. Rim je poglavitno mesto vsega kerščanstva. Beč ali Dunaj je poglavitno mesto v avstrijskem cesarstvu. Drava teče v Donavo.

VI.

A, B, C, Č, D, E, F,
G, H, I, J, K, L, M,
N, O, P, R, S, Š, T,
U, V, Z, Ž.

A, B, C, Č, D, E, F,
G, H, I, J, K, L, M,
N, O, P, R, S, Š, T,
U, V, Z, Ž.

VII.

Moška in ženska kerstna imena.

Anton, Ana; Blaž, Barbara; Ciril, Cecilija; Dominik, Doroteja; Evstahij, Elizabeta; Frančišek, Filomena; Gregor, Gizela; Hieronim, Helena; Izidor, Izabela; Jožef, Julija; Klemen, Katarina; Ludvik, Ljudmila; Matej, Marija; Nikolaj, Notburga; Oton, Olga; Peter, Pavlina; Rok, Rozalija; Sebastijan, Sabina; Šimon,

Štefanija; Tomaž, Tereza; Urban, Uršula; Valentin, Viktorija; Zaharija, Zofa (Sofija).

VIII.

Priimki.

Arko, Bučar, Čenec, Černe, Dolinar, Ferjančič, Gerbec, Hladnik, Istinič, Japel, Kopitar, Logar, Metelko, Novak, Oglar, Prešeren, Ravnikar, Slomšek, Stojan, Terpinec, Ukmar, Vodnik, Vertovec, Zalokar, Žerovnik.

IX.

Pregovori.

Ako slepec slepca vodi, oba v jamo padeta. Človek obrača, Bog oberne. Dosti besedí dobrega ne rodí. Sreča je opotočna. Kar se ne stori, to se ne zve. Krivično blago nima teka. Ni kruha brez truda. Ogenj in voda dobro služita, pa hudo gospodarita. Kakoršna služba, tako plačilo. Boljše je hranjeno jajce, kot sneden vol. Rahla beseda jezo tolaži. Stara navada železna srajca. Še mravlja se brani. Tudi kamen se počasi ogladi. Veselo serce je pol zdravja. Kdor visoko leta, se nizko vsede. Bolje verjeti svojim očém kot tujim ušesom.

X.

Ogovori in odgovori.

Hvaljen bodi Jezus Kristus! — Na vekomaj! Amen. Dobro jutro! — Dober dan! — Dober večer! Bog vas sprejmi! — Bog daj srečo! — Bog daj! Z Bogom! — Srečno!

Lahko noč! — Dobro spite! — Tudi Vi!

Kazavni nauk.

I. Šola.

Učenik (učitelj), učenec; miza, stol, tabla, stojalo, kreda, goba, klopi, bukve (knjiga), ploščica, pisalo, ravnilo, papir, pero, svinčnik, černilo, černilnik, podoba; peč, okna, vrata, pod ali tla, strop.

Učenik uči, učenci se učé. Miza je visoka, stol je nizek. Tabla je černa, kreda je bela in kerhka. Goba je mehka. Stojalo ima tri noge. Klopi so dolge. Bukve imajo liste. Ploščica je kamnitna ali pa iz papirja. Pisalo je porezano. Ravnilo je ravno. Papir je bel. Pero je gosje ali jekleno. Svinčnik je v les vdelan. Černilo je černo. Černilnik je okrogel. Podoba visi na steni. Peč je lončena ali železna.

Skozi vrata hodimo. Skozi okna se nam sveti. Stene so štiri. Pod (tla) in strop sta enako velika.

Priden učenec rad hodi v šolo (učilnico). V šoli mirno sedi; pazljivo posluša in se rad uči. Vse

svoje reči ima lepo v redu. Ves čeden je; ima umite roke in umit obraz in je snažno oblečen. V šolo in iz šole hodi lepo tiho in mirno. S svojimi tovarši je prijazen. Domá rad uboga in moli. Povsod se lepo vede, in kaže, da je priden učenec. Vsak ga ima rad, in Bog ga ljubi.

Pred šolo.

O Bog! ki slabim rad pomagaš,
Ozrí se milo zdaj na nas!
Nam daj, da pridno se učimo,
In tebi služimo ves čas!

Po šoli.

Pomagaj, Bog, da vse naúke
Zvestó si v sercu hranimo,
Da vedno se po njih ravnamo
In večno srečni bodemo!

II. Človek.

1. Deli človeškega telesa.

Duša, telo; glava, roka, noge, čok (trup).

Človek je iz duše in telesa. Telo umerje — je umerjoče, duša ne umerje — je neumerjoča.

Glava ima teme, lase, sènce, obraz ali obličje, čelo, očí, obervi, trepavnice, vejice, ušesa, lica, nos, nosnice, usta, ustnice, brado, čeljust, zobe, jezik, nebo, golt, tilnik, možgane.

Glava je poglavitni del telesa. Možgani so v glavi. Pod čelom so oči. Nos je v sredi obraza. Po vsakem kraju obraza je lice. Na obeh straneh za lici so ušesa. Zobje tičé v čeljustih; z jezikom govorimo in okušamo.

Roka ima ramo, komolec, perste, dlan in pest. Na rami nosimo. Komolec je na sredi roke. V komolcu se roka udaje ali ugiblje. Na vsaki roki imamo pet perstov; imenujejo se: palec, kazavec ali žugavec, srednji perst ali sredinec, perstanec, mezinec. Vsak perst ima noht. Odperta roka je dlan, stisnjena pa pest. Z dlanmi ploskamo, kadar pa molimo, jih sklepamo. Z rokami delamo.

Noga ima stegno, koleno, piščal, meča, gleženj, peto, podplat in perste. Stegno je zgornji del noge. V kolenu se noga pregiblje. Piščal in meča so izpod kolena. Zadej pri nogi so gležnji in peta, spodaj je podplat ali stopalo. Persti na nogah so kratki. Pravimo jim: palec, pervi, drugi, tretji od palca in mezinec. Noge nosijo trup ali čok.

Človeško telo je najimenitnejše Božje delo na svetu. Človek hodi po koncu in gleda v nebo — v svojo pravo domovino. Človek tudi razume in govori. Žival ne hodi po koncu, in ne govorí. Mertve živali v zemlji strohné, in se več ne oživé.

Tudi človeško mertvo telo pokopljejo v zemljo, kjer strohni; to da ne bo vedno v zemlji ležalo, temuč bo enkrat vstalo in zopet na novo živelo.

2. Čuti.

Človek vidi, ima vid; sliši, ima sluh; okuša, ima kus; voha, ima voh ali vonj; tipa ali ošlatuje, ima tip.

Vidim z očmí. Apno je belo, oglje je černo. Pepel je siv. Zlato je svetlo, kamen je temen. Trak je pisan. Trava je zelena. Kri je rudeča. Kostanj je rujav. Nebo je modro (plavo). Slepec ne vidi.

Slišim z ušesi. Slišim govoriti. Slišim peti. Konj rezgetá. Ovca bleketá. Prešič kruli. Krava muka. Pes laja. Volk tuli. Lev rjove. Kura kokodaka. Petelin poje. Čebela šumí. Škerjanec gostolí. Lastovka čverčí. Vrabec žbolí. Gluhec ne sliši.

Voham ali vonjam z nosom. Vijolica lepo diší, merhovina smerdí.

Okušam z jezikom. Mleko je sladko. Kis (jesih) je kisel. Nezrelo sadje je skominasto. Morska voda je slana. Pečenka je okusna. Zdravilo je zoperno.

Tipam ali ošlatujem kako reč s koncem persta, čutim pa po vsem životu. Sirovo maslo je mehko, kamen je terd. Miza je gladka, gorjača je gerčasta. Poletu je toplo, po zimi je merzlo.

Imam zdrave ude in čutila. Srečen sem. Kako nesrečen je tist, ki nima zdravih udov in vseh čutov! Slepi ne vidi rumenega solnca, ne prijazne lune in ne milih svetlih zvezdic; on ne vidi pisanih cvetic in ljubih živali, in tudi ne more viditi svojih dobrih staršev in prijatlov. Gluhec ne sliši žvergoleti drobnih tičic, in ne sliši lepega petja in pri-

jetne godbe. Mutec (nemi) ne more povedati, kaj bi rad, in se tudi ne more pogovarjati tako, kakor drugi ljudje.

O ljubi Bog! kako zelo sem ti hvaležen, da vidim, slišim in da morem govoriti! Rad bom gledal lepe božje stvari, in bom poslušal lepe nauke ter ne bom nikoli govoril tako, da bi žalil Boga ali kakega človeka.

Skerbel bom, da bom zdrav in vesel. Vsak dan si bom umival obraz, usta in roke. Pazil bom, da se ne prehladim. Po zimi ne bom hodil iz mraza precej k vroči peči. Na solncu ali o mraku ne bom bral ali kaj drugega tanko gledal, da mi oči ne opešajo. Ne bom grizel orehov, lešnikov in drugih takih terdih reči, da si zob ne pokvarim. Ne bom igral z nožem, z vilicami in z drugim nevarnim orodjem, da se kaj ne poškodujem. Po drevju ne bom plezal; tudi k vodi in v vodo ne bom sam hodil.

Zjutraj bom rad zgodaj vstajal; rad bom molil in pridno delal. Molitev uterjuje dušo, delo pa telo.

3. Jed in pijača.

Kruh, juha, meso, zelenjava, močnate jedi, pečenka, kuretnina, divjačina, sadje, mleko, maslo, slanina, sir, dišave, sol, olje, kis, voda, ol, vino, kava, cuker.

Človek potrebuje jedí in pijače. Najnavadniši živež je kruh, za kterega vsak dan Boga prosimo: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh!“ Mati pekó kruh iz moke. Juha je čista, redka ali gosta. Meso je goveje, kaštrunovo ali svinjsko. Zelenjava raste na vertu in na polju; imamo jo za prikuho. Močnate jedí so iz moke. Pečenka je pečeno meso. Kuretnina je kuhano ali pečeno meso domačih pérnatih živali. Divjačina je meso divjih živali. Sadje nam dajejo drevesa.

Zrelo sadje je zdravo, nezrelo pa je nezdravo. Mleko nam dajejo krave in koze. Iz mleka se dela maslo in sir. Slanino nam dajejo prešiči. Dišave dišé. S soljo solimo jedi; neslane jedi niso dobre. Z oljem belimo jedi. Olje tudi žgemo. S kisom kisamo. Voda je najbolj zdrava pijača. Vodo pijemo; ž njo kuhamo in peremo in se umivamo. Vroči ne smemo merzle vode piti.

Ol (pivo) kuha olar iz ječmena. Vino prideluje vinogradnik iz grozdja. Žganje je otrokom strupena pijača. Kavo dobivamo iz tujih dežel. V kavo devamo cukra. Cuker je sladak.

Jed in pijača ohrani telo. Kdor preveč jé, ta je nezmeren. Preveč jesti je nezdravo. Pregovor pravi: „Kratka jed, dolgo življenje.“ Ne jej prehitro in požrešno, pa tudi ne prevročih jedí. Kdor pridno dela, temu se jed prilega. Bog nam daje jed in pijačo; zato moramo pred jedjo in po jedi moliti.

Pred jedjo.

O Bog! to vse nam daješ ti,
Kar vsaki dan nas preživi,
Dodeli, da nam to jedilo
Po tvoji volji bo teknilo!

Po jedi.

O Bog! s pijačo in jedjo
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka tvoja dala,
Naj bo priserčna zdaj ti hvala!

4. Obleka.

Srajca, hlače, hlačniki, životnik, jopič, ruta, klobuk, slamnik, kapa, peča, rokavice, nogavice, čevlji, škornje, suknja, plajšč, kožuh.

Srajco oblačimo na goli život. Hlače pokrivajo spodnji del života. Životnik pokriva persi. Jopič oblačimo na zgornji del života. Klobuk je pokrivalo glave. Pokrivamo pa se tudi s slamnikom in kapo. S pečo si ženske pokrivajo glavo. Rokavice natikamo na roke. Nogavice obuvamo na noge. Čevlji in škornje so obuvalo. Suknja in plajšč sta zgornja obleka. Kožuh nosimo po zimi.

Človek potrebuje obleke. Z obleko pokrivamo in grejemo život. Obleka mora biti čedna. Slaba obleka človeka kazi; vendar pametni ljudje ne gledajo toliko na obleko kakor na lepo obnašanje. Samo lepo oblačilo te ne bode častilo; pošteno serce in modra glava je povsod prava slava.

5. Stanovanje.

Hiša, podstava, zid, streha, hišna vrata ali duri, veža, klet, stopnjice, izba (stanica, soba), stene, tla, strop, okna, peč, kuhinja, ognjišče, dimnik, podstrešje.

Stanujemo v hiši. Hiša ima v zemlji podstavo. Na podstavi stojí zid. Streha je zgornji hišni del. V hišo hodimo skozi vrata ali duri. Pod hišo je klet. Po stopnjicah hodimo v klet in v verhnja nadstropja. Nektere hiše imajo po več nadstropij. V izbi stanujemo. Izba ima štiri stene. Po tleh hodimo. Na verhu izbe je strop. Okna so v steni. Peč greje izbo. V kuhinji kuhamo. Na ognjišču gorí. Iz dimnika se kadí. Pod streho ni stropa.

V hiši je razna oprava. Hišna oprava so: miza, stol, klop, omara, skrinja, ključ, ključavnica, ogledalo, ura, podobe, polica. Mizna oprava so: pert, žlica, nož, vilice, solnjak, sklenica, kupica, plošček ali pladenj, skleda. Kuhinjsko orodje in posodje so: kotel, ponev, trinog, raženj, pisker, penjenica, kuhavnica, sklednik, burkle, klešče.

Miza ima štiri noge in pa ploščo. Na stolu in na klopi sedimo. V omaro in skrinjo shranjujemo reči. S ključem in ključavnico zapiramo. V ogledalo ali zercalo se gledamo. Ura gre, kaže in bije. Podobe visé na steni. Na polico kaj devljemo. Pert pogrinjamo na mizo. Z žlico jemo. Z nožem režemo. Z vilicami nabadamo. V solnjaku (solnici) je sol.

V sklenici in kupici imamo tekočine. V skledi in na ploščeku imamo jedila. Kotel je bakren. Ponev je železna. Trinog ima tri noge. Na ražnju obračamo pečenko. Lonec ali pisker je iz ilovice. S penjenico se pene pobirajo. S kuhavnico se jedila mešajo. V skledniku so sklede. Burkle imajo po dva železna roglja. Klešče so železne.

Dobro je, da v hiši stanujem. Če gre dež ali sneg, to sem v hiši pod streho. Po zimi se v gorki hiši grejem. Po noči spim v hiši. Hišna, mizna in kuhinjska oprava mora biti vsegdar lepo čedna. V hiši in v vseh drugih prostorih mora biti tudi zdrava sapa ali dober zrak. Večkrat moramo odpirati okna in vrata.

6. Spanje.

Postelja, posteljnjak; slamnica, plevnica, žimnica, pérnica, blazina, rjuha, odeja.

Človek potrebuje jedí in pijače, obleke in stanovanja, pa tudi spanja. Spimo po noči v postelji. Postelja je postlana v posteljnjaku. V posteljnjaku na dnu je slamnica. V slamnici je slama. V plevnici so pleve. V žimnici je žima. V pérnici je pérje. Postelja ima zglavje in znožje. V zglavju je podzglavna blazina. Rjuha je platnena. Odevamo se z odejo (koltrom), s kocem ali s plahto.

Pri postelji se oblačim in slačim. Obleko devam vkup na en kraj. Razpravljen ne hodim po izbi. Kdor po dnevu pridno dela in se pošteno obnaša,

po noči sladko počiva. Zjutraj in zvečer lepo molim in se Bogu priporočam. Bog me varuje po noči.

Zjutraj.

Vesel in zdrav sem zbudil se,
Zahvalim te, o Bog! za to!
Ti vôdi tudi danes me,
Da trud in delo zdalo bo!
Pomagaj mi, da vbogam rad,
In tebi služim vsakikrat!

Zvečer.

Zahvalim te za dobro vse,
Kar danes si, o Bog! mi dal!
Odpusti, kar sem žalil te,
Pregrešek vsak mi zlo je žal.
Obvaruj tuď nocoj me še
In blagoslovi moje vse.

III. Družina.

Oče, mati, sin, hči, brat, sestra, stari oče, stara mati, vnuk, vnuka, stric (ujec), teta, stričnik, stričnica, bratranec, sestranec, bratranka, sestranka, hlapec, dekla.

Oče in mati so naši starši ali roditelji. Mi smo njih sinovi in hčere. Stari oče (ded) so očetov, ali materin oče. Očetova, ali materina mati je stara

mati (babica). Mi smo njih vnuki in vnuke. Očetovi bratje so naši strici, materini bratje pa ujci. Očetove, ali materine sestre so naše tete. Sinovi očetovega, ali materinega brata so njih stričniki, hčere pa njih stričnice (bratiči, strmiči) in med sabo so si bratranci in bratranke, sestranci ali sestranke. Hlapci in dekle pomagajo očetu in materi delati.

Kadar sem lačen, dajó mi starši jesti. Tudi obleko mi napravljajo starši. Vse, kar le potrebujem, dajejo mi starši. Starši tudi skerbé, da se kaj učim, da bom enkrat prida človek. Ubožci so tisti otroci, ki nimajo očeta in matere. Ljubim in rad ubogam svoje starše. Otroci, ki ne ubogajo svojih staršev, niso srečni. Bog pravi: „Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel, in da se ti bo dobro godilo na zemlji!“

IV. Prebivališče.

Vas, terg, mesto, ulice, vodnjak, drevored; šola, cérkev, grad, bolnišnica, gostivnica, vojašnica, hiša, hlev, skedenj.

Več hiš vkup je vas. V vasi prebivajo kmečki ljudje. Terg je večji kakor vas. Mesto je večje od vasi in terga. V mestu se hiša hiše derží, vmes pa so ulice. V vodnjaku je voda. Drevored je veliko v versti nasajenih dreves. V vasi ali tergu je le ena šola. V večjem mestu je več šol. Cérkve so farne cérkve in podružnice. Grad je veliko poslopje.

V bolnišnici so bolniki. V gostivnici se dobi za denar jesti in piti. V vojašnici stanujejo vojaki. Hiše so ali zidane ali lesene. Hlev in skedenj sta zraven hiše. V hlevu je živina. V skednju mlatiči mlatijo žito.

Prebivavci enega kraja so skupaj občina, srenja ali soseska. Vsak dober občinar ali soseščan želí, da bi vsa občina bila srečna. Eden pomaga drugemu. Ljudje, kteri blizo vkup stanujejo, so si sosedje. Dobri sosedje živé mirno med sabo.

Cérkev.

Zvonik, zvonovi, ura, veliki altar, tabernakelj, monstranca, kelih, stranski altarji, britka martra (razpelo), podobe, svečniki, svetilnica, svetilnik, spovednica, kerstni kamen, kropivnik, prižnica, kor, orgle, žagrad.

Cérkev je božja hiša. Cérkev je večja in drugače zidana kakor hiše. Cérkev ima največ obokan strop in kamnitna tla. Pri cérkvi je zvonik ali turen. V zvoniku so zvonovi in ura. Zvonovi nas vabijo k molitvi. Zvonovi tudi naznanjajo nesrečo. Zvonovi zvoné merliču. Ura bije na zvonove in kaže zunaj na zvoniku. V cérkvi so altarji. Največji in najlepši je veliki altar.. Veliki altar stoji ravno velikim vratom nasproti. Na velikem altarju je podoba svetega cerkvenega patrona ali pomočnika. Pri velikem altarju je v nedeljah in praznikih velika sveta maša. Na velikem altarju je sveta omarica

ali tabernakelj. V tabernakeljnu se shranjuje v monstranci ali v kelihu presveto Rešnje telo. Stranski altarji so pri cerkvenih stenah. Na vsakem altarju je križ ali britka martra. V cérkvi je tudi več podob, ktere so namalane ali pa izrezane iz lesa ali izsekane iz kamena. Na altarjih so perti, blazinice, svečniki in podobe. Na svečnikih so nataknjene voščene sveče. Pri sveti maši in pri drugi božji službi goré sveče. Pri altarjih, včasi tudi pri drugih podobah visé svetilnice. Pri svetem Rešnjem telesu gorí večna luč. K spovednicam hodijo ljudje k spovedi. Kerstni kamen je blizo velikih vrat. V kerstnem kamenu je kerstna voda, s ktero duhovni gospodje kerščujejo. Kerstni kamen nas spominja na sveti kerst. Kropivniki so pri cerkvenih vratih. V kropivniku je blagoslovljena (žegnana) voda. Kadar pridemo v cérkev, ali kadar gremo iz cérkve, pokropimo se z blagoslovljeno vodo. Prižnica je bolj visoko pri steni. S prižnice nam duhovni gospodje oznanjujejo božjo besedo. Nad velikimi cerkvenimi vrati je kor, kjer so orgle. Na koru pri orglah pojejo pevci in pevke. V orglah so piščali in mehovi. Orglanje in petje poveličuje božjo službo. Žagrad ali zakristija je kraj, kjer se duhovni gospodje in cerkveni strežniki napravljajo v cerkveno obleko.

Rad hodim v cérkev k sveti maši in k drugi božji službi. Posebno lepo se mi zdí v cérkvi ob nedeljah in praznikih. Cérkev je svet kraj. V nji

prebiva Bog, ki ga molimo in častimo, prosimo in zahvaljujemo. Povsod se moram lepo obnašati, posebno pa še v cérkvi, ki je hiša božja. Pobožne otroke ima Bog rad, pa tudi vsem dobrim ljudem se prikupijo pobožni otroci. Po tem, kako se otroci vedejo v cérkvi, pozná se, kaj veljajo, in kaj bode iz njih.

Pri cérkvi ali tudi zunaj vasi, terga ali mesta je pokopališče, kamor merliče nosijo in pokopujejo. Na grobéh, kjer počivajo trupla naših rodovincev in dobrotnikov, prijatlov in znancev, so križi in spominki. Bog daj vérnim mertvim večni mir in pokoj!

Zvonovi pojejo, mi v cérkev rekó,
Jih vbogam veselo, saj tam je lepó,
Sam Bog tam prebiva in gleda na nas,
Če molim pobožno, posluša moj glas.

V. Kraj.

Vert, polje, njiva, travnik, steza, cesta, gozd, hrib, gora, dolina, studenec (vir), potok, reka, mlaka, močvirje, jezero, morje.

Vert je pri hiši. Na vertu rastejo drevesa, zelenjava in cvetice. Polje je obdelana zemlja. Na polju so njive. Njiva ima kraje in razore. Na njivi raste žito, sočivje, lan in klaja. Bog daje, da na polju raste. Na travnikih raste trava. Steza je ozka. Po stezi hodimo. Cesta je široka. Po cesti hodimo

in vozimo. Po železni cesti so vloženi železni kolovozi. Na cesti se varujem, da me voz ne povozi. V gozdu je mnogo gozdnega drevja. V gozdu je tudi divjačina. Hribje ali homci in gore se vzdigujejo nad ravnino. Hrib je nizek, gora je visoka. Hribje in gore imajo imena. Na hribu in na gori daleč okoli vidimo. Med hribi in gorami so doline. V nekterih krajih teče voda iz zemlje; tam je studenec ali vir. Voda teče v potokih in rekah. Potok je majhna voda, reka je večja tekoča voda. Potoki in reke imajo imena. Potoci in reke gonijo mline. Čez potoke in reke so bervi in mostovi. Mlaka je majhna stoječa voda. Močvirje je namočena zemlja. Jezero je velika stoječa voda.

Rad gledam lepe verte, rumeno žitno polje, pisane travnike pa zelene gore in doline, bistre studence, sreberne potoke in šumeče reke. Vse to je vstvaril in ohranjuje vsemogoči Bog, ki je tudi moj ljubi Oče. On napaja travnike in polja; daje drevesu sadje in studencu vodo ter živí vse ljudi in živali.

Priserčno ga ljubim!

VI. Stanovi.

Mašnik, učenik, kmet, zdravnik, sodnik, uradnik, kupčevavec (tergovec), vojak, rokodelec, umetnik, služabnik, mornar (čolnar), voznik, pastir, dninar.

Mašnik skerbí za zveličanje naše duše. Učenik podučuje otroke. Kmet obdeluje zemljo in redí živino. Kmet prideluje živež za vse stanove. Zdravnik zdravi bolnike. Sodnik razsoja prepire in tožbe. Uradniki pomagajo cesarju ljudstvo vladati.

Kupčevavec ali tergovec kupuje in prodaja blago. Vojak se bojuje za cesarja in domovino. Vojaki so pešci in konjiki. Rokodelci opravljajo svoja dela največ z rokami. Umetnik dela bolj z umom kot z rokami. Služabniki strežejo. Mornarji vozijo v ladiji po morju in drugih velikih vodah ljudi in blago. Vozniki vozijo z vozom po suhem. Pastir pase krave in ovce. Dninar ali najemnik pomaga delati in dobiva plačilo na dan.

Bog vsakemu človeku odloči kak poseben stan. Vsak stan ima svoje dobrote in veselja, pa tudi svoje križe in težave. Naj bo človek v kterem koli stanu, povsod mora zvesto izpolnjevati svoje dolžnosti, če hoče, da ga imajo dobri ljudje radi, in da bi mu Bog dal srečo na tem in na unem svetu.

Rokodelci.

Mlinar, pek, mesar, krajač, čevljar, klobučar, tkaleć, suknar, barvar, kerznar, strojar, zidar, tesar, mizar, kovač, ključavničar, steklar, lončar, kolar, sedlar, vervar.

Mlinar melje moko iz žita. Pek peče iz moke kruh. Mesar kolje živino, in prodaja meso. Krajač

ali šivar dela suknje, plašče, podjopiče, životnike, hlače. Krajač rabi šivanko, škarje, naperstnik, likavnik, vatel. Čevljar dela iz usnja čevlje in škornje. Čevljarsko orodje so: šilo, kladvo, klešče, nož, podnožnica, likavnik, smola, pop. Klobučar dela klobuke; slamnike pa dela slamnikar. Tkalec tke in dela iz preje platno. Suknar dela sukno iz volne. Barvar barva različno blago, volno, prejo in platno. Poglavitne barve so: bela, rudeča, modra, zelena, rumena, rujava. Kerznar pripravlja kožuhovino in dela iz nje rokavice, naročke (šticeljne), kožuhe, kape. Strojar stroji iz kož usnje. Zidar zida zid. Tesar teše les. Tesar rabi: kljuke, nit ali vervco, sekiro, robevnico in bradljo, žago in sveder. Mizar dela mize, stole, omare, skrinje, zaboje. Mizarsko orodje so: stružec (oblič)), skobla, ličnik, sveder, obrezivnik, žaga, spojke. Kovač kuje železo s kladvom na naklu, in dela žeblje, podkove, šine, verige, ploče. Ključavničar dela ključavnice, ključe, kljuke in pahe pri durih. Steklar vdeluje okna. Lončar dela iz ila lončeno posodo. Kolar dela kola ali vozove, sani, pluge ali drevesa za oranje, brane. Sedlar nareja sedla, komate in vprežno jermenje. Vervar dela iz konopnine vervi, motoze, biče.

Noben človek ne more izhajati brez drugih ljudi. Vsak človek potrebuje pomoči drugih. Bog je tako naredil. Vsi moramo radi imeti se in eden drugemu zvesto pomagati in služiti.

VII. Živali.

1. Domače živali.

Krava, vol, tele, konj, osel, ovca, jagnje, koza, prešič (prase), pes, mačka, petelin, kokoš, pišče, gos, raca, golob, pura (puran), pav.

Krava je najkoristnejša domača žival. Vol je večji, kakor krava. Tele je mlad junček ali mlada kravica ali telica. Krave, vole in teleta so goveda ali goveja živina. Konj je najlepša domača žival. Osel je manjši kakor konj. Ovca nam daje volno. Mlada ovca je jagnje ali janjček. Koza je večja od ovce. Ovce in koze so drobnica. Goveja živina in drobnica živež prežvekuje. Prešič ima ščetine. Pes ima dlako. Mačka ima ostre kremplje. Petelin ima ostroge. Kokoš nese jajca. Pišče je mlad petelinček ali mlada kokoš. Gos in raca plavate po vodi, ste plavarici. Golob ima rudeče noge. Puran daje dobro pečenko. Pav ima pozlačeno pérje.

Veliko nam koristijo domače živali. Za to jih pa moramo tudi radi in lepo imeti in jih skerbno opravljati. Dajati jim moramo o pravem času živeža in pijače in vsega, česar potrebujejo.

2. Divje živali.

Zajec, serna, divja koza, jelen, lisica, dihur, kuna, podlasica, jazbec, volk, medved, lev, tiger, ris.

Zajec je boječ in hitrih nog. Serna in divja koza ste podobni domači kozi. Jelen ima velike vejate roge. Lisica je zvita žival. Dihur krade kure. Kuna je večja od dihurja. Podlasica ima stegnjeno telo. Jazbec leží po dnevu v luknji. Volk je podoben velikemu psu. Medved je večji kakor volk. Lev je najmočnejša zvér. Tiger je najgrozovitnejša zvér. Ris je nevarna zvér.

Tudi divje živali nam dajejo marsikaj dobička. Nektere imajo dobro meso, druge žlahtno kožo. Lisica, dihur, kuna, podlasica, jazbec, volk, medved, lev, tiger in ris so zveri. Zveri so roparice, ki lové in žró druge živali. Kadar so sestradane, loté se nektere celo človeka. Zveri živé po samotnih gozdih in puščavah; domá se nam jih ni treba bati.

3. Ptice.

Vran (krokar), vrana, kavka, sraka, šoga, škorec, srakopér, pastaričica, kos, brinovka, slavec, tašica, penica, steržek, senica, škerjanec, sternad, dlesk, kalin ali popkar (gimpel), vrabec, čižek, lišček, ščinkovec, kanarec, krumpež, lastovica, šolna, kukavica, kolibri, papiga, kure, gerlica,

prepelica, žerjav, štorklja, čaplja, kljunač, jastreb, orel, sokol, sova.

Vran, ima svetločerno pérje. Vrane so černe, sive in tudi zelene. Kavka je vrani podobna. Sraka je pisana. Šoga je sivorudečkasta. Škorec se nauči besede izgovarjati. Srakopér je rudečkasto rujav. Pastaričica ima dolg repek. Kos ima rumen kljun. Brinovka ima dobro meso. Slavec lepo poje. Tašica je živa in hitra tica. Senica je zelenkasta in rumena. Škerjanec živí na polju. Sternad prihaja po zimi blizo hiš. Dlesk ima černe peroti. Kalin je pod vratom rudeč. Vrabec je rad blizo hiš. Čižek je zelen in rumen. Liščček ima lepo pisano pérje. Ščinkovec je vrabčeve velikosti. Kanarec je rumen. Krumpež ima krumpast kljun. Lastovica ima rogljast rep. Žolna pleza in kljuje po votlih drevesih. Kukavica kuka. Kolibri je prav majhen in zal tiček. Papiga je tuja tica. Domače kure nam dajejo mnogo dobička. Gerlica prijetno gruli. Jerebica ima okusno meso. Prepelica poje po žitnem polju. Žerjav ima dolge noge. Štorklja je bela. Čaplja je žerjavu podobna. Kljunač ima raven, dolg in tenak kljun. Jastreb je močna tica ujeda. Orel je kralj nad vsemi ticami. Sokol je močen in prederzen. Sova po noči lovi.

Tice nas razveseljujejo. Ob juternji zori začenjajo se že glasiti in prepevajo juternje pesmi. Kako lepo in milo prepeva slavec v germovju! Kako veličastno se vzdiguje škerjanec s polja k višku in

hvali Boga! Pa tudi v korist nam je Bog tice vstvaril. Nektere so nam v živež, druge pobirajo gosenice in škodljive červe, da nam ne objedó drevja in drugih rastlin. Zelo hudobni in neusmiljeni so tisti otroci, ki tice po nepotrebnem lové, razdirajo jim gnjezda in jih mučijo.

Kdor tičice drobne prederzno loví,
Si srečo od hiše tud' z njimi podí.

4. Dvoživke.

Želva, martinček ali jaščerica, slepec, kače, žaba, močerad.

Želva ima na herbtu črepino; daje nam dobro meso. Martinček ima po herbtu rujave proge in dolg rep. Slepec ima valjasto telo brez nog. Kače so nestrupene in strupene. Gàd je strupena kača. Žabe regljajo po mlakah in stoječih vodah, pa tudi na suhem. Močerad je čern, in ima rumene lise.

5. Ribe.

Krap, ščuka, som, jegulja, slanik, terska ali polenovka, beluga, morski volk.

Krap je na trebuhu rumenkast, in je ena najnavadniših rib. Druge jedljive, krapom podobne ribe so še: mrena, linj, gologlavka, belica, srebernica, piškur, činkla. Ščuka je zelo požrešna. Som je velika rečna riba. Jegulja je kači podobna.

Slanik je mala morska riba. Terska ali polenovka ima dobro meso in jeterno mast za zdravilo. Betuga je velika morska riba, ima dobro meso. Morski volk ali požerún je najstrašnejša morska riba.

6. Zaželke.

Hrošč (keber), rogač, pokalica, metulj, sviloprejka, molj, čebela, čmerlj, osa, mravlja, muha, komar, kobilica.

Hrošči objedajo listnata drevesa. Rogač ima roge ali klešče. Pokalica se kvišku poganja. Metulj je pisan. Sviloprejka prede svilo. Molj je škodljiv merčes. Čebela nanaša med in vosk. Čmerlj je večji od čebele. Osa hudo pika. Mravlja je pridna živalca. Muha nadleguje ljudi in živali. Komar kri pije. Kobilica skače.

7. Pajkovci.

Ščipavec ali škorpijon, pajek, klop.

Ščipavec ima škarjaste tipalnike in želo. Pajek prede pajčevino. Klop živi v mahu ali na rastlinah, in se obeša na ljudi in živali ter pije kri.

8. Košarji.

Potočni rak, morski rak, prešiček.

Rak ima terdo telo in škarje. Morski rak je večji od navadnega raka. Prešiček ima štirnajst kratkih nog in živi pod kamenjem, lesom, posebno po vertih.

9. Červi.

Deževnica (glista), pijavka.

Deževnica je rudečkasta. Pijavka živí v stoječih, redko kdaj v počasi tekočih vodah. Pijavka služi v raznih boleznih.

10. Mehkužci.

Polž, potočna bisernica, ostriga.

Jedljivi polž nosi hišo s sabo. Bisernica ima jajčasti černi lupini, znotraj pa lepe bisere. Ostriga je okusna živalca v lupinah.

* * *

Svet je veliko pohištvo, v kterem je vse živo potrebnih in koristnih stvarí. Stvar je stvari potrebna; brez koristi je ni reči na svetu. Vse služi Bogu v hvalo, človeku pa donaša prid in dobiček. Vse žive stvari nam kažejo vsemogočnega, neskončno modrega in dobrotljivega Boga in njegovo očetovo skerb, sveto božjo previdnost. Vse, kar živí, nas opominja, naj Boga hvalimo, ter nam pomaga, častiti Gospoda toliko čudežev. Vprašaj živino in učila te bo, in ribe v morju ti bodo naznanjale božjo vsemogočnost.

Nobene, tudi najmanjše živalce ne smemo po nepotrebnem mučiti. Tudi žival čuti bolečino, akoravno nam vsaka tega ne more povedati. Zelo neusmiljeni so tisti otroci, ki lové metulje, hrošče, muhe in kobilice, ter jim pulijo peroti in nogice, da ne morejo letati in gibati se. Pravičnemu se žival smili; serce brezbožnega človeka pa je neusmiljeno.

Žival je vsaka božja stvar,
Ne muči je nikjer nikar!

VIII. Rastlinstvo.

Korenina, steblo, bilka, deblo, listje, cvet, seme, sad.

Korenina ima živnice ali drobne koreninice, po kterih vleče živni sok iz zemlje. Bilka, steblo ali deblo raste iz zemlje, vleče sok iz korenine in ga pošilja vejam in listju. Listje ali pérje odeva rastlino. Cvet je najlepši del rastline. Seme ali sad je koristen; nekteri sad pa je tudi škodljiv.

1. Drevje.

Sadno drevje: jablana, hruška, češnja, češplja, sliva, breskev, oreh, kostanj. — Jelovo drevje: smreka, jelka, bor, mecesen. — Listnato drevje: verba, topol, jagned, jelša, breza, hrast (dob), bukev, jesen, javor, lipa.

Jablana daje lepo rudeča jabelka. Hruška rodi okusne hruške. Češnje so rudeče in sladke. Češplje so sirove in suhe dobra jed. Slive imajo dober, okrogel sad. Breskve dajejo obličast, okusen sad. Oreh ima kožo, terdno lupino in sladko jederce. Kostanj ima v ježicah kostanje.

Smreka daje mehek, tesarski les. Jelka je podobna smreki. Bor daje dobra smolna derva za kurjavo. Mecesen je lepo, visoko drevo.

Verba raste ob rekah, potokih in stoječih vodah. Topol je visoko, šibko drevo. Jagned je lepo drevo. Jelša raste ob vodah. Breza ima belo lubje, in daje metlinje za metle. Hrast rodi želod, šiške in ježice. Bukev daje terd les. Jesen ima gladko lubje. Javor je močno drevo. Lipa ima dišeče cvetje, ki daje zdravilni čaj.

Drevje je neizrečeno velika dobrota božja. Drevje čisti zrak in brani vetrovom in ustavlja povodnji; daje nam derva za kurjavo in les za mnogo pripravo; daje nam skorjo za čreslo, listje za steljo, oglje in pepel za razne potrebe. Pod košatim drevjem stanujejo drobne tice, ki nam prepevajo vesele pesmice. Največ dobička pa nam daje sadno drevje. Sadje nam daje dobrega živeža, donaša lep dobiček, in kadar žito ne obrodi, nas varuje lakote.

Sadno drevje moramo lepo vzrejati in žlahtniti.

Na vsaki prostorček zasadi drevó,
Ga vzrejaj, dobiček dajalo ti bo!

2. Germovje.

Vinska terta, dren, beršljan, grozdjiče, ternjolica, šipek, malinjek, robida, čemž, češmin, bezeg, brina, leska, nešplja, srobot.

Vinska terta je izmed vseh germov najimenitnejša in najkoristniša; daje nam sladko grozdje in vince. Drenov les ali drenovino rabijo strugarji. Beršljan se oprijema in spenja po drevju in skalovju. Grozdjiče je bodeče in ima osladno kiselkaste jagode. Ternjolica ima krevljaste veje in bel cvet. Šipek ima mesnate jagode. Malinjek rodí okusne jagodice. Robida je podobna malinjeku. Čemž ima koščičasto sadje. Češmin ima kisle jagode. Bezgovo cvetje daje dober čaj. Iz brinovih jagod kuhajo brinovec. Leska daje lešnike. Nešplja ima jabelku podoben sad. Srobot raste v ploteh, mejah, kraj gozdov, in je strupen.

3. Cvetice.

Lilija, šmarnica, solnčnica, zvonček, lepi čeveljc, iglec, nagelj ali klinček, rožmarin, plavica, trobentica, potočnica, zlatica, potonika, vijolica, podlesek.

Lilija je bela, podoba nedolžnosti in čistosti. Šmarnica ima bel in dišeč cvet. Solnčnica ima visoko steblo in zlatorumen cvet. Zvonček je perva spomladna cvetica. Lepi čeveljc je škerlatasto-rujava

domača cvetica. Iglec je temno-rumen in dišeč. Nageljni ali klinčki so beli, ali rudeči. Rožmarin je vedno zelen, in lepo diši. Plavica je modra ali višnjeva. Trobentica je rumena. Potočnica je modra. Zlatica je zlato-rumena. Potonika je lepo pisana. Vijolica lepo diši. Podlesek je strupen.

Cvetice rastejo na vertu, na polju, na travnikih in senožetih, pa tudi v gozdu in po gorah. Nektere cvetó pomladi, nektere pozneje, da nas vedno razveseljujejo in spominjajo dobrega nebeškega Očeta, ki jih tako lepo oblači.

Kako cvetice rastejo.

Glej zernice malo
Na zemlji leži,
Popiha mu vetrec,
Ga v tla zapraši.

Tu spančka prav sládko
Kot dete mladó,
In zemljica, mati,
Ga varje skerbnó.

Če žejno je včasi,
Bog piti mu dá,
In kmali priraste
Iz tal do verhá.

* * *

Prihaja zmir večji,
In gleda v nebo,
Sam Bog ga oblači
V obleko lepó.

4. Poljščina.

Pšenica, rež, ječmen, oves, proso, koruza, ajda, grah, fižol, bob, leča, podzemljica ali krompir, koren, zelje, koleraba, pesa, repa, špinača, salata, kumara, buča, redkev, čebula, česen, lan, konoplja, detelja, trava.

Pšenica daje lepo belo moko za beli kruh. Tudi režena moka je dobra za kruh. Ječmen se rabi za kuho, daje pa tudi sladje za ol. Oves ima latje in daje slamo za klajo in moko za kruh. Proso ima latje in daje kašo in moko. Koruza ali turščica

ima visoko steblo in rumene ali rudeče ali bele ali pa tudi pisane storže. Ajda lepo cvete in daje moko za kruh in žgance. Grah ima valjast strok in v stroku okrogla semena. Fižol ima podolgaste stroke. Bob ima debele stroke in jajčasta semena. Leča ima majhen strok in ploščnato seme. Podzemljica ali krompir ima gomolje ali sad v zemlji. Koren ima dolgo korenino. Zelje (kapus) daje glave za opresno ali kislo zelje. Koleraba ima mesnat gomolj. Pesa daje kermo za živino, tudi delajo iz nje cuker. Špinača ima jedljivo pérje. Salata je dobra zelenjava. Kumara je podolgasta in rumena. Buča je okrogla in velika. Redkev, čebula in česen so ostrega okusa. Lan in konoplja sta predivnati rastlini. Detelja in trava dajete živini klajo.

Kako lepo je na polju! Zeleno in rumeno žito se ziblje kakor lepa odeja po širjavi. Pridni kmet obdeluje polje. Vozi na njivo gnoj, trosi ga, po tem orje, seje in vlači. Plevice plevejo žito, žanjice ga požanjejo, mlatiči ga omlatijo na skednju. Kosec na senožeti kosi travo, ter spravlja seno in otavo. Kmetijsko orodje so: voz, kola, samokolnica, gare, plug, oralo ali drevo, brana, cep, vevnica, rešeto, koš, verv, žerd, kosa, serp, sekira, motika, lopata, vile, grablje; kad, brenta, vedro, škaf, golida, korec, čeber, verč, pinja, latvica; uzda, vajet, sedlo, jarem, komat, mreža; terlica, greben, kolovrat, preslica, motovilo; jérbas, canja, kladvo, klešče.

Kmet.

Pred vertom pridno zasajenim
Preljubo hišico imám
Obdana s poljem je rumenim,
Za dom gosposki je ne dam.

* * *

Na vertu z drevjem zasajenem
Prežlahtno sadje mi zorí,
Na bližnjem polju pa rumenem
Se zlato klasje mi blišči.

* * *

Zeleni travniki dajejo
Mi klajo za živinico,
Vinogradi mi pa nesejo
Prav sladko vinsko kapljico.

* * *

O zgodnji zarji grem na delo,
Pozdravljajo me vse stvarí;
Tu delam pridno in veselo,
Če tudi čelo se poti.

* * *

Če v gozdu sem, če sem na polji,
Če orjem, sejem al' kosím,
Mi delo vsako je po volji,
Hvaležno Stvarnika častím.

IX. Rudstvo.

Il ali ilovica, kamenje, apno, sol, žeplo, šota, premog; k o v i n e: *železo, svinec, kotlovina, cin, živo srebro, srebro, zlato.*

Il ali ilovica je perst, ki se rabi za mnogoverstne posode. Kamenje in apno se potrebuje za zidanje. Sol daje jedilom dober okus. Žeplo, šota in premog radi goré. Železo je najkoristnejša kovina. Svinec je mehek in težek. Kotlovina (baker) je rudečkasta in na zraku zazeleni; kotlovinski zelenec je hud strup. Cin je najložja kovina. Živo

srebro je tekoče. Terdo srebro je raztegljivo. Zlato je najdražja kovina.

Rudstvo nam daje mnogo dobička. Iz kovine se dela mnogoverstno orodje, brez kterega bi človek skoraj ne mogel živeti. Človek pa se mora tudi zelo truditi, da dobi rudnine iz zemlje. Bog je tako naredil, da moramo delati in potiti se, če si hočemo kaj pridobiti.

X. Podnebni prikazki.

Voda, zrak, glas, gorkota, veter, rosa, slana, megla, oblaki, dež, sneg, toča, led, mavrica, zarja, vihar, hudo vreme ali nevihta.

Vode je največ na svetu. Voda napaja ljudi in živino, travnike in polja in vse stvari. Brez vode ne bi mogli živeti ne ljudje, ne živali, ne rastline. Voda nosi čolne in ladije, goni mline, fužine in mnogo drugih fabrik ali tvornic. Voda je velika božja dobrota. Zrak se ne vidi, pa se čuti. Zrak navdaja vse prostore. Človek potrebuje čistega zraka, morajo ga imeti pa tudi vse druge stvari, da živé. Skaženi zrak je nezdrav. Večkrat moramo odpirati vrata in okna, da dobimo v izbo čistega, zdravega zraka. Vse, kar sliši uho, imenuje se glas. Slišimo človeške, živalske in druge glase. Zvonovi zvoné in pojejo, strune berné, verige rož-ljajo, ogenj pokljá, miš škernjá, voz derdrá, bič in puška poka, klopotec klopotá, mlin ropoče, grom

buči in treska, vihar tuli in žvižga, voda šumljá in šumí. —

Vse reči so gorke, ali vroče ali merzle. Solnce nam daje gorkoto ali toploto. Gorkote potrebuje vsaka živa stvar. Ogenj je zelo potrebna, pa tudi močno nevarna reč. Svetlobo čutimo ali vidimo z očmí. Kjer je svetlo, vidimo bližnje in daljne reči; kjer ni svetlobe, ne vidimo reči, ter je tema. Nektere živali vidijo tudi v temi. —

Veter je tekoča sapa. Vetrovi čistijo zrak. Rosa je vodena soparica. Slana je zmerznjena rosa. Megla je zgoščena vodena soparica. Oblaki so megla, ki se je vzdignila pod nebo. Iz oblakov gre dež. Dež napaja zemljo. Po zimi gre sneg. Toča so zmerznjene deževne kaplje. Toča pobija poljščino. Led je zmerznjena voda. Mavrica se vidi ob dežju s solncem in ima sedem lepih barv. Zarja je jutranja in večérna. Vihar podira drevje. Hudo vreme ali nevihta se nareja v zraku. Ognjina se vžiga, bliska se in germí. Huda vremena, akoravno so nevarna in strašna, nam tudi koristijo: čistijo zrak in pa kažejo nam božjo vsemogočnost.

Kar Bog nam daje, slabo ni,
Čeravno se nam čudno zdi.
Vročina, dež in hud vihár,
Veselje, žal je božji dar.

XI. Nebó.

Solnce, luna ali mesec, zvezde.

V neizmérnem nebnem prostoru je solnce, luna, brez števila zvezd in tudi zemlja, na kteri mi prebivamo. Solnce nam vsak dan vzhaja in zahaja, nam sveti in nas greje. Zraven lune vidimo po noči še mnogo malih lučic na nebu; to so zvezde. Zvezde so ravno tako neizmérne velike stvari kakor solnce, luna in zemlja.

Kadar koli vidim vzhajati in zahajati rumeno solnce, in kadar koli vidim po noči milo luno in drobne zvezdice na nebu, spominjam se vselej vsemogočnega stvarnika v nebesih, kteri tudi za me tako lepo skerbí in me bo, če mu bom priden otrok, enkrat vzel k sebi — v prelepa sveta nebesa.

XII. Čas.

Dan, noč, ura, minuta, sekunda; teden, mesec, leto, letni časi.

Kadar solnce sije, akoravno ga vselej ne vidimo, takrat je dan. Kadar solnce vzhaja, je jutro, kadar zahaja, je večér. Kadar solnce najviše sije, je poldne. Čas od jutra do poldneva je dopoldne, od poldne do večera je popoldne. Dan in noč vkup je en dan. Dan in noč vkup imata štiri in dvajset

ur. Ura ima dve pol uri, štiri četerti ure ali šestdeset minut; minuta ima šestdeset sekund.

Sedem dni je en teden. Dnevi v tednu so: nedelja, ponedeljek, torek, sreda, četertek, petek, sabota. Trideset dni je navadno en mesec.

Meseci so: prosinec (januar), svečan (februar), sušec (marc), mali traven (april), veliki traven (maj), rožnik (juni), mali serpan (juli), veliki serpan (avgust), kimovec (september), vinotok (oktober), listopad (november), gruden (december).

Dvanajst mesecev je eno leto.

Leto ima štiri letne čase: pomlad, poletje, jesen in zimo. Spomladi se vse mladí; polje zelení, drevje cvete, gozdi in travniki so zeleni. Povsod na senožeti in na polju, v logu in po hribih cveto cvetice; po dobravah in vertih pojó tice. Tudi otroci veselo skačejo in se igrajo po zeleni trati, tergajo pisane cvetice in si pletó lepe venčke. Poleti zori, kar je spomladi cvetlo; poletje nam prinaša polno rudečih češenj, rumenih sliv, sladkih hrušek in raznega drugega sadja in dobrih zelišč. Jeseni se veselé vsi, ki so spomladi pridno sejali in sadili. Kmet se veselí lepega žita, otroci pa zrelega sadja. Po zimi vse počiva. Zemlja dobí belo odejo. Sneg pokriva hribe in doline. Merzel veter vleče in na oknih se nam kažejo ledene cvetice. Čas hitro teče. Človek in vse stvari se starajo. Ne tratimo in ne zamujajmo zlatega časa!

Vsi dnevi in leta
Nam hitro tekó,
V prosinou se stara
Že leto mladó.
Veselja, sladkosti
Kot prah se kade,
Vse cvetke tak hitro
Cvetó in zvené.
Vse kaže, nam pravi,
Vse glasno uči:
Da tukaj na svetu
Nič stalnega ni.
Le eno je pravo,
Potrebno zeló:
Skerbeti za dušo,
Ki umerla ne bo.

Berilo.

---

1. Bog.

Bog je vse stvaril, pa tudi modro skerbí za vse stvari na zemlji, pod zemljo in nad zemljo. Bog daje, da žito iz zemlje raste, da drevje zelení, cvete in sadje rodí. Bog nareja, da solnce sije in zemljo greje, da dež in rosa napajata suho zemljo. Bog je vstvaril ljubo živinico, da nam daje živež in obleko in nam pomaga delati. Bog živí ptičico pod nebom, ribo v vodi in červa v prahu. Bog ne pozabi nobene stvarce. Posebno lepo skerbí Bog za človeka. Človeku sije rumeno solnce, človeku pojó vesele, drobne ptice, človeku plavajo ribe po vodi; ves svet mu je poln božjih dobrot. Bog je neskončno bitje, začetnik vseh rečí. On ni začel biti in ne bo jenjal biti; večen

je. Iz nič je vstvaril nebo in zemljo in vse, kar je; vsemogočen je. Bog je neskončno svet. Vse dobro on ljubi; kar je hudega, pa sovraži. Blagor človeku, kdor Boga ljubi in se varuje hudega! Gorjé mu, kdor hudo dela in Boga ne ljubi. Bog ga bode strahoval. Vari se greha! Ljubi Boga čez vse! Ne stori nikdar nič hudega! Srečen in blažen boš sedaj in kedaj.

2. Molitev.

Ljubi Oče v večnem raji,
Na me milo se ozri!
Za vse dobro v vsakem kraji
Mi podeli dost' moči!

Varuj me, da te ne žalim,
Da otrok sem dober tvoj,
Da te vedno serčno hvalim,
Blagoslov odkrij mi svoj!

3. Bog vse vidi.

„Oče! kaj pa pomeni oko na cerkvenih vratih?“ vpraša sin očeta, iz cérkve grede. „To kaže, da Bog vse vidi in vse vé,“ pravijo oče. „On nas gleda domá in v cérkvi, po noči

in pò dnevu, v temi in na svetlem. V zemljo, v globoko jamo vidi božje oko; pa tudi v postelji, kjer ležiš, ne moreš se Bogu skriti. Bog vse vidi. Bog nam je dal dušo in telo, torej nam v serce vidi. On vé, kaj mislimo in želimo. B o g v s e v é."

Tako lepo je oče sina učil. Sin si pa to tudi dobro zapomni in nikoli ne pozabi, da Bog v s e v i d i in v s e v é.

Bog te vidi in vse vé,
Hrani čisto mu sercé!

4. Bodi pobožen.

Micika je večkrat in rada na Boga mislila. Rada je hodila v cérkev k sveti maši in je zvesto poslušala božjo besedo. Rada je molila in je tudi mislila na to, kar je v molitvi izgovarjala. Domá je rada ubogala in je bila z vsemi prav dobra in priljudna. Vsakemu člóveku je storila dobro, kolikor in kadar je mogla. Vedila je, da je tako Bogu všeč. Bila je pobožna.

V cérkvi je imela roke lepo sklenjene in se ni nikoli ozirala. Gledala je samo na altar, na mašnika, ali pa je brala iz molitvenih

bukvic. Prav spodobno se je vedla v cérkvi.

Micika pa se je tudi skerbno varovala, da ni kaj hudega storila. Zeló se je bala misliti, govoriti ali še celo storiti kaj, kar bi ne bilo ljubo Bogu in česar bi dobri ljudje ne vidili radi. Skerbno se je ogibala greha. Bila je bogaboječa.

Kdor moli rad in vede se lepó,
Nabira pravo srečo in blagó.

5. Slavni Ciril.

Slavni Ciril že v svojih otroških letih ni imel nič otročjega na sebi. S čimur so se kratkočasili drugi otroci, to njega ni veselilo. Prav pobožno je molil; rad je prebiral svete bukve in se vadil v keršanskih čednostih. Po letih je bil še otrok, po obnašanju pa že popolnoma, kakor pameten mož. Že v pervih mladih letih je obljubil, da si hoče nabirati modrosti in vseh lepih čednosti. Kakor je obljubil, tako je tudi storil. Zrastel je slaven keršanski modrijan. Učil je ljudí sveto vero in je s svojim pobožnim bratom Metodom tudi našim preddedom prinesel neprecenljivi dar, sveto keršansko vero, ter izumil za slovanski

jezik nove čerke, ki se še zdaj imenujejo „cirilica."

Človek že mlad kaže, kaj bode pozneje.

6. Izreki.

Le priden bod', Bogá se boj,
Veselje serčno bo s teboj!

Bog otroke rad imá,
Pridnim svojo srečo dá.

Ni sramota greh obstati;
Ampak ne se poboljšati.

Oko je, ktero vidi vse,
Kar se tud' skrivaj počnè.

Velikrat se človek prepozno kesá;
Če svoje opravke brez uma ravná.

S hudobnežem se ne enači,
Podoben je strupeni kači,
Vse, kar je dobrega, popači.

Nedolžnost izgubljena
In ura zamujena:
Ne verne se nobena.

7. Pregovori.

Kar Bog stori, vse dobro stori.

Kdor ima čisto vest, je srečen in bogat.

Bolj se varuj sramote, kakor nesreče!

Kjer Bog ne podpira, se vse podira.

Kdor je zadovoljen, najmanj potrebuje.

Več je vreden pošten glas, kot srebern pas.

Kdor za tuje prime, svoje izgubi.

Človeška pomlad cvete samo enkrat.

Lenuha dan straši.

Kdor matere ne uboga, tepe ga nadloga.

Kdor zemljo preobrača, zemlja mu povrača.

Dober je kruhek, kakor Bog, ki ga je dal.

Kar ne peče, ne pihaj.

8. Ljubi svoje starše!

Trije mali otroci, Jožek, Nežica in Francek, sedeli so skupaj pred hišo, in so se pogovarjali od očeta in matere. Jožek, starji brat, pravi: „Včeraj so mi oče dali nove bukvice.“ Sestra pravi: „Meni so mati lep robec za god kupili.“ Francek pravi: „Zvečer nam bodo mati dali mleka in kruha.“ Potem še dalje govoré, kako dobri so jim oče in mati. Jožek tudi pripoveduje od sosedove deklice, ki so ji mati umerli. Vsi se tiho pogledajo in imajo solzne očí. Francek pravi: „Naša mati ne smejo umreti.“ Vsi trije gredo v hišo in nikjer niso tako radi, kako pri ljubih starših.

Ti otroci so ljubili očeta in mater.

9. Bodi hvaležen.

Ančika je neki poletni dan sedela pred hišnimi durmi in mislila na svoje ljube starše. Premišljuje, kaj so ji že vse dali in ji še dajejo: živež, obleko, in dokaj drugih reči; tudi se spominja, kako so ji prijazni in jo imajo radi, če je pridna in jih rada uboga. Misli si: „Starši mi dajó vsak dan toliko do-

brega; kaj bi jim li jaz dati mogla?" — Spomni se, da je pod bližnjim hribcem pred dvema dnevoma vidila na pol zrele jagode. K materi gre v hišo in pravi: „Ljuba mati, prosim, pustite me tje le pod hrib; grem nekaj iskat, kmali se vernem." Mati ji dovolijo. Ančika gre pod hrib in naterga dva lepa šopka jagod ter gre veselo domú.

Oče in mati so ravno pred hišo, ko Ančika pride izpod hriba. K njim stopi in pravi: „Oče, mati! nekaj sem vam prinesla!" in jim dá vsakemu šopek rudečih jagod.

Ančika je bila svojim staršem hvaležna. Hvaležno serce je ljubo Bogu in ljudem.

10. Plevel.

Janezek je z materjo na polju. Mati plevejo pšenico. Janezek jih vpraša: „Mati! zakaj pa tergate lepe cvetice po žitu in jih mečete med plevel?" „Te cvetice," pravijo mati, „škodujejo žitu; ko bi jih ne poruvala, one bi se zelo pomnožile in bi sčasoma dobre bilke zadušile in mi bi po tem ne imeli belega kruha." „Če pa je tako," odgovori Janezek, „pa jih le potergajte; tudi jaz vam bom pomagal!" Mati pravijo dalje: „Vidiš, Janezek,

tudi ti sedaj lepo rasteš. Domá, v šoli in v cérkvi slišiš veliko lepih naukov, kako ti je živeti, da te bo imel Bog rad, in da bodeš srečen na tem in unem svetu. Glej! taki nauki so dobro seme, ki rodí v človeškem sercu dober sad lepih čednosti. Kdor se pa ne ravná vselej po lepih naukih ter žali Boga in starše, ima v sercu hud plevel, slabe navade, ktere mora odpraviti, da ga popolnoma ne pokvarijo.“

Janezek poboža mater in pravi: „Ljuba mati! obetam vam, da bom vedno prav priden, da bom lepo ubogal domá in v šoli, da bom rad molil in ne bom nikomur kaj žalega storil.“

Dobre nauke v sercu hrani,
Zapeljivosti se brani!

11. Bodi dober!

Jérnejček pride s polja domú. Mati mu dado kos belega kruha. Na dvorišče gre ž njim in prav rad ga jé, ker je že lačen. Tu sim pride sosedov Boštijanček, ter milo gleda Jérnejčka, ko obira beli kruh. Bliže stopi k njemu in pravi: „Moja bolna sestrica že davno prosi belega kruha; pa ga nimamo in ga tudi kupiti ne moremo.“

Jérnejček prelomi svoj kos kruha, dá večji kos Boštijančku, rekoč: „Na! nesi ta kosek kruha svoji bolni sestrici in reci ji, da ji ga iz serca privoščim.“

Jérnejček je bil dober.

Revežem pomagaj rad,
Tudi revček tvoj je brat!

12. Bodi postrέžen!

Nekega dne so otroci dohajali v šolo, pa so bili vsi nekako tihi in žalostni. Učenik vprašajo: „Kaj vam je, da danes niste nič kaj veseli in se tako žalostno pogledujete?“ Otroci molčé. Potem reče neki deček: Žalostni smo zavoljo Jakca, ki je zbolel.“

„Ali imate Jakca radi?“ vprašajo učenik. „Radi, radi ga imamo!“ odgovoré enoglasno vsi otroci.

„Zakaj ga imate tako radi?“ vprašajo dalje učenik.

„Zato, ker je tako dober in ljubeznjiv,“ odgovoré otroci.

Neki deček pripoveduje: „Jaz sem enkrat bukve izgubil; Jakec mi jih je poiskal in mi jih je prinesel.“

Neka deklica pravi: „Šla sem po poti in

velik pes je tam stal, bala sem se ga; Jakec me vidi, pride k meni in gre z menoj mimo psa.“

Drug učenec pravi: „Meni je Jakec večkrat pomagal, če nisem mogel kaj spisati.“

Še drug pripoveduje: „Jaz sem nesel težak jérbas s polja, in nisem mogel naprej; Jakec me sreča, in mi pomaga jérbas nesti.“

Tako pripovedujejo otroci eden za drugim, in učenik pravijo: „Jakec je tedaj res prav postrežljiv in priljuden deček. On rad ustreza in pomaga vsakemu, komur le more. Molili bomo zanj, da bi kmali ozdravel.“ Vsi otroci so živo ganjeni in nekteri še celo jokajo. Učenik molijo, otroci pa za njimi tako le: „Ljubi Bog! priserčno te prosimo, da bi dal našemu dobremu tovaršu Jakcu kmali ozdraveti.“

Jakec ozdravi in pride zopet v šolo. Vsi otroci hité k njemu, prijazno ga pozdravljajo in so zeló veseli.

Dobro delaj vsakikrat,
Vsak imel te bode rad!

13. Bodi pošten!

Jurček na cesti nožič najde. Ogleda ga; ima dve klinji in lep bel rog. Spravi ga im gre na stransko pot ter si ureže palico v germovju. Po

poti pride neki mož in gleda po tleh, kakor bi nekaj iskal. Jurček ga vidi in si misli: Gotovo je ta mož nožič zgubil. Gre k njemu in ga vpraša, kaj išče. Mož pravi: „Zgubil sem nožič v lepem belem rogu.“ Jurček seže v svoj žep in dá možu nožič, kterega je bil najdel.

Jurček je bil p o š t e n.

Ne kradi in ne zmikaj,
Kar najdeš, ne potikaj!

14. Bodi priljuden!

Popotnik je šel skozi vas. Več otrok se je igralo na poti. Ko tujec bliže pride, umaknejo se otroci na desno in levo, odkrijejo se in prijazno rekó: „Dober večér!“ „Bog daj,“ pravi popotnik in gre dalje. Kar se oberne in vpraša: „Ktera pot derží v mesto?“ Otroci glasno odgovoré: „Desna pot!“ Eden pa še za popotnikom gre in ga spremi do verh hribca, kjer mu na tanko pokaže pravo pot v mesto.

Ti otroci so bili p r i l j u d n i.

15. Petelinček.

Pri neki hiši so imeli dokaj kuretine in med njo tudi mladega petelinčka, ki je bil ves nepo-

sajen. Komaj da mu je greben nekoliko zrastel in da je znal za silo peti, bilo mu je že dvorišče premajhno. Na vert hodi berskat in razkopavat, in če ga dekla zapodí, ji na strani odgovori: „Kikiriki!“ Pri jedi na dvorišču je vso kuretino uganjal; še celó staremu petelinu je kljuboval. Tako je delal več časa. Neki dan je pa posebno nadležen. Dekli se to že preveč zdi; vjame ga, prime za peroti, in ga vtakne v kurnik. Petelinček milo gleda iz kurnika, kako se njegova mirna tovaršija prosto po dvorišču sprehaja. Rad bi ušel iz kurnika, to da ne more.

Zakaj je bil tako nepokojen?

Nepokojnež mir kalí,
Vsakdo se ga zlo boji.

16. Golobček.

Golobček, čedna stvarica!
Vsak ljubi te in rad imá.
Mi bomo tudi, kakor ti,
Prav pridni, čedni vedno vsi!

Golobček, krotka stvarica!
Vsak ljubi te in rad imá.
Mi bomo tudi, kakor ti,
Prijazni z vsemi in krotki.

17. Bodi priden!

Tonče je bil večkrat žalosten, ko je vidil, da se drugi otroci lahko učé, on pa si mora glavo ubijati, če hoče kaj znati. Mati ga tolažijo, rekoč: „Nikar ne obupaj, ljubi Tonče, le prizadevaj si; pridnost je kos vsaki teži!“ Tonče vsako jutro zgodaj vstaja in se pridno uči. Nikoli pred ne jenja, dokler se ne nauči. Sčasoma se tako izuri, da je eden pervih izmed vseh učencev v šoli.

18. Čebele.

Oče in sin se sprehajata po polju. Ravno je ajda v najlepšem cvetju. Skor na vsaki cvetici sedí čebela. Oče pravijo sinu: „Vidiš, ljubi moj, kako pridne so čebelice! Letajo čez hribe in doline in iščejo cvetja, ter si nabirajo najžlahtniših slaščic. Od jutra do večera se neprenehoma

trudijo. Glej, moj sinček, tako naj delajo tudi vsi mladi ljudje. Pridne čebelice naj jim bodo lep zgled.“

Prebrisana glava pa pridne roké
So boljši darovi kot zlate goré.

19. Pridni otrok.

Kadar zarja mi prisveti,
Vstanem in na svetlo grem,
Stvarniku v molitvi vneti
Sercno hvalo, čast dajem.

Mlad sem, še zeló nezmožen,
Vendar nekaj že storím:
Dober lahko sem, pobožen,
Lahko pridno se učím.

Lepi nauki so zakladi,
Ki nabiram jih v sercé,
Biseri so v dobi mladi,
Ki jih molj, erjá ne sne.

20. Bodi reden in čeden!

Katarina je imela uboge starše. Imeli so majhno hišico, pa zmiraj je bilo prav čedno notri. Katarinina mati niso mogli viditi, da bi po hiši ne bilo vse lepo redno in čedno. Njih

pervo delo vsak dan je bilo, da so po hiši vse lepo uredili in osnažili. Kako bi mogla pać Katarina drugaćna biti, ker se je od svoje matere samo lepega ućila? Ta deklica ni bila nikoli umazana ali slabo napravljena. Kadar se zjutraj v šolo odpravlja, vselej pomisli, ktere knjige in kaj še bo ta dan v šoli potrebovala. Ko pride iz šole domú, dene vsako reć na svoje mesto, da ji ni nikoli treba kaj iskati. Svoje šolske spise ima vedno ćedne in nikoli ne misli popred na kako igraćo, dokler vsega ne izdela, kar so ji v šoli ukazali. Katarina je bila pri vseh rećeh prav redna in ćedna. Vsak je imel rad to ćedno deklico.

Dóber kup je red in snaga,
Vsakemu sta ljuba, draga.

21. Mlado jagnje.

Mlado jagnje, lepo belo,
Gre za materjo veselo,
Skače, s parkeljci drobní
In po trati se vertí.

* *
*

Starka pravi: Ne! ne skakaj,
Tam po bregu se ne takaj,
Lahko kam se zaletiš,
Šibko nogico zdrobiš.

Jagnje starke ne posluša,
Raje samo si poskuša,
Se prekucne v jamico
In si zlomi nogico!

* * *

Jagnje nogico zlomilo,
Glasno klicalo in vpilo:
Oj, otroci, vbogajte
Svoje skerbne matere!

22. Bodi odkritoserčen.

Mati s Šimenom o mraku v hiši sedé. Oče pridejo z verta. Nevoljni so, in resno pravijo: „Kaj sem vidil na vertu! Nekdo mi je mlada drevesca poškodoval.“ Mati se prestrašijo, in Šimen ves preplašen oči pobesi. Oče ga vprašajo: „Ali ti veš, kdo mi je naredil to škodo?“ Šimen očeta žalostno pogleda, in ihti: „Oh oče! jaz sem jo! Ne bodite hudi, saj ne bom nikoli več kaj takega storil!“ Oče ga posvaré in mu to pot odpusté, ker je sam odkritoserčno povedal, da je on to storil.

Odkritoserčno dolg spoznaj,
Nikoli nič se ne zlagaj!

23. Poslušaj dober svèt!

Matej je rad poslušal in ubogal odrasene ljudí. Neki dan v zgodnji pomladi se otroci igrajo na trati, kjer je bil ravno sneg skopnel. Skačejo in letajo sim in tje tako dolgo, da jim je zelo vroče. Slečejo teduj jopiče in se hladé. Mimo pride star mož in opominja otroke, da naj ne bodo slečeni, da se ne premrazijo, da ne bodo bolni. Svojeglavni otroci se še ne zmenijo za dober svèt starega moža, in se igrajo do večera na trati. Samo Matej hitro vstane, oblèče jopič in gre domú.

Kmali po tem zboli več teh otrok, ter morajo dolgo, dolgo bolni ležati.

Matej pa je bil zdrav in vesel, kakor popred.

24. Bodi zmeren!

Oče so na vertu češplje tresli. Francka in Metka jih pobirate. Oče so jima dovolili, da smete češpelj jesti toliko, kolikor jih hočete.

Francka vpraša Metke: „Koliko češpelj boš ti snedla? Skušajve se, ktera jih bo več pohrustala!“ „Bog vari tega!“ pravi Metka, „to bi bilo zeló neumno, pa tudi nezdravo in še celó pregrešno. Kdor preveč jé, ta ie nezmeren in zapravlja

zdravje, ki je najboljše blago na svetu. Še neumna žival ne jé več kakor toliko, da se nasiti.“

Francka se sramuje, da je tako neumno govorila, in ne jé nikoli več kakor toliko, da ni lačna.

Kdor sneden je, in zmeren ni,
V bolezen, revščino leti.

25. Dobra vodíla.

Ni še dovolj, da veliko veš; tudi storiti moraš, kar veš, da je prav.

Mladost ne vé, kaj je najbolje za-njo; mora tedaj poslušati dobre svete modrih ljudí.

Začetek hudobije je laž; kdor se laže, slabo kaže.

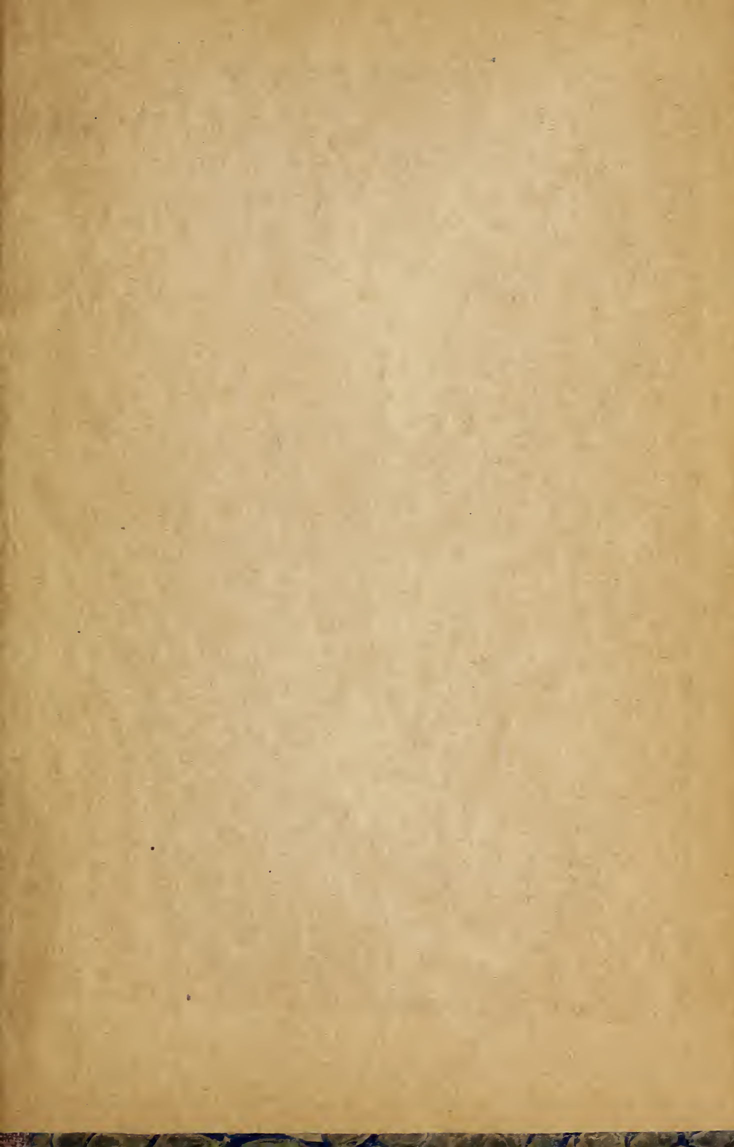
Skušnja je šola modrosti.

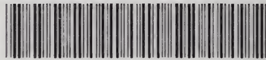
Bolje je dvakrat poprašati, kakor enkrat napačno storiti.

Kar danes lahko opraviš, ne odkladaj na jutri; kajti ne veš, bodeš li doživel jutrišnji dan.

Ako pravica ne pomaga, krivica pomogla ne bo.

Natisnil Karel Gorišek na Dunaju.




LIBRARY OF CONGRESS
00026250389